

umbra (Ubbria – nazwa regionu we Włoszech)

1. barwnik stosowany do wyrobu farb, może mieć barwę: żółtą, brunatnoczerwoną lub brunatnoczerwoną
2. *pot.* farba brunatnoczerwona

umlaut (*niem.* Umlaut – przegłos) przegłos występujący w językach germańskich, polegający na wymowie samogłosek tylnych (a, o, u) tak, jakby były przednimi: ä, ö, ü

UMTS (skrót od: Universal Mobile Telecommunication System) (*ang.*) system telefonii komórkowej, nowszy, szybszy i oferujący więcej możliwości niż **GSM**

unanizm (*fr.* unanimité) *lit.* kierunek literacki powstały na początku XX wieku jako sprzeciw wobec symbolizmu, głoszący odejście od indywidualizmu, postulujący zainteresowanie gromadą, tłumem, zbiorowością

UNC (skrót od: Universal Naming Convention) (*ang.*) *infor.* jedna z metod zapisu ścieżek dźwiękowych

uncja (*lac.* uncia – jedna dwunasta)

1. angielska jednostka masy: 1/16 funta – 28,35 g
2. *staroż.* rzymska jednostka masy – ok. 27 g
3. aptekarska jednostka masy – ok. 31 g

underground [*czyt.* andergraund] (*ang.*) działalność artystyczna o charakterze nieoficjalnym, niekomercyjnym, awangardowym

UNESCO [*czyt.* junesko] (skrót od: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) (*ang.*) Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, założona w 1945 r., dążąca do pogłębiania więzi między różnymi narodami, przede wszystkim przy pomocy

działalności edukacyjnej i kulturowej

unia (*lac.* unio – zjednoczenie) zjednoczenie, połączenie państw, obszarów

UNICEF (skrót od: United Nations International Children's Emergency Fund) (*ang.*) Międzynarodowy Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom – organizacja założona w 1946 r., w celu pomocy dzieciom ze wszystkich krajów, szczególnie z państw słabo rozwiniętych lub dotkniętych klęskami żywiołowymi

unici (*lac.* uniti – zjednoczeni)

1. *rel.* inne niż katolickie obrządki religijne, uznające dogmaty kościelne, ale charakteryzujące się odrębną liturgią
2. wyznawcy grekokatolicyzmu, wyodrębnieni z Kościoła prawosławnego w XVI wieku, na mocy unii brzeskiej zawartej między Kościołem prawosławnym i katolickim

Unicode (*ang.*) *infor.* rozbudowana tablica znaków, zawierająca większość liter używanych we wszystkich językach świata

unifikacja (*lac.* unificatio – zjednoczenie) ujednoczenie, sprowadzenie do jednej postaci, uczynienie z różnorodnych elementów spójnej całości

uniform (*fr.* uniforme) strój noszony przez grupę ludzi, dla każdego identyczny, ujednolicony

uniformizacja (*fr.* uniformisation) nadanie różnym elementom, rzeczom itp. identycznego wyglądu

unikat (*lac.* unicus – wyjątkowy) rzecz rzadko spotykana, wyjątkowa

unilateralny (*fr.* unilatéral) jednostronny

unipolarny (*lac.* unus – jeden, polaris – biegun) posiadający tylko jeden biegun; jednobiegunowy

uniseks (*ang.*) towar lub rzecz przeznaczona zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn, niezależna od płci

unitarny (*ang.* unitary) dotyczący jednostek, najczęściej monetarnych

uniwersalia (*lac.* universalis – powszechny, ogólny) rzeczy i pojęcia ogólne, powszechne

uniwersalny (*lac.* universalis – powszechny, ogólny)

1. ogólny, całościowy
2. ponadczasowy, wszechstronny, nadający się zawsze i wszędzie

uniwersytet (*lac.* universitas) szkoła wyższa, kształcąca studentów różnych dziedzin (oprócz inżynierskich), posiadająca prawo nadawania stopni naukowych

UNIX (*ang.*) *infor.* **system operacyjny**, którego darmową odmianą jest **Linux**

unizm (*lac.* unus – jeden) *szt.* nurt sztuki abstrakcyjnej, ograniczający dzieło plastyczne do planu przestrzennego, rezygnujący z głębi oraz dynamiki

unplugged [*czyt.* anplagd] (*ang.* *dosl.* niepodłączony do prądu) *muz.* akompaniament akustyczny, bez użycia instrumentów zasilanych prądem

update [*czyt.* apdejt] (*ang.*) *infor.* aktualizacja **aplikacji** komputerowej

UPS (skrót od: Uninterruptible Power Supply) (*ang.*) *infor.* rodzaj akumulatora zapewniającego komputerowi zasilanie na wypadek przerwania dostawy prądu

uran (Uran – nazwa planety)

1. **U.** – siódma planeta Układu Słonecznego
2. *chem.* promieniotwórczy pierwiastek

urbanistyka (*lac.* urbanus – miejski)

nauka o organizacji zabudowy miast i osiedli

urbanizacja (*lac.* urbanus – miejski) wzrost liczby oraz rozwój miast na danym obszarze

urdu (*hindi*) język literacki Pakistanu, należący do języków indyjskich

ureus (*gr.* ouraios – wąż) *staroż.* emblemat władzy faraona egipskiego, noszony w postaci przepaski na czoło, przedstawiającej przygotowującego się do ataku węża

urgens (*lac.* urgens – cisnąć, pilić) pisemne upomnienie, ponaglenie do wykonania jakiegoś działania

urna (*lac.*)

1. naczynie przeznaczone do przechowywania prochu pochodzącego z kremacji zwłok
2. pudełko zawierające nieduży otwór, przeznaczone do wrzucania głosów podczas wyborów lub głosowania

urologia (*gr.* ouron – mocz, logos – nauka)

1. *med.* dział medycyny zajmujący się zagadnieniami związanymi z badaniem i leczeniem schorzeń układu moczowego
2. nauka zajmująca się chorobami męskich narządów płciowych

uryna (*lac.* urina) mocz

USB (skrót od: Universal Serial Bus) (*ang.*) *infor.* standard połączenia komputera z urządzeniami zewnętrznymi

utopia (Utopia – nazwa fikcyjnej krainy, opisanej w dziele T. Morusa)

1. coś wzniosłego, pięknego, imponującego, lecz nierealnego, niewykonalnego
2. wizja idealnego państwa lub ustroju społecznego, która jest niemożliwa do realizacji

użyteczny (*fr.* utilitaire) praktyczny, użyteczny

użyteczność (*lac.* utilitas – korzyść, wygoda, *fr.* utilitarisme)

1. nurt filozoficzny z XVIII i XIX wieku, uznający za podstawę oceny jakiegoś poglądu lub idei ich praktyczność oraz użyteczność względem społeczeństwa, dopuszczający kierowanie się przez jednostkę interesem własnym tylko, gdy nie stoi on w sprzeczności z interesami ogółu, lecz służy pomnażaniu ogólnospołecznego dobra i szczęścia
2. postawa, zachowanie ludzkie cechujące się silnym praktycyzmem

użyteczność (*lac.* utilis – pożyteczny, *fr.* utilisation – użycie) wykorzystywanie odpadów przemysłowych jako surowców wtórnych służących produkcji nowych rzeczy w różnych gałęziach przemysłu; dzięki innowacyjności w przetwarzaniu odpadów osiąga się znaczące oszczędności i korzyści ekonomiczne; praktyka popularna w krajach o wysokim poziomie kultury ekonomicznej

uwertura (*fr.* overture)

1. *muz.* utwór instrumentalny stanowiący wstęp do opery
2. samodzielny utwór instrumentalny przeznaczony do wykonania przez orkiestrę symfoniczną

użyteczność (*niem.* Usance) *ekon.* zwyczaj handlowy związany z terminem płatności rachunków

użyteczność (*lac.* usurpatio – zagarnięcie) bezprawne zagarnięcie, przywłaszczenie sobie władzy, stanowiska

użyteczność (*lac.* usus – używanie) norma, praktyka powszechna

V

va banque [*czyt.* wa bank] (*fr.*) iść na całość, postawić wszystko na jedną kartę

vae victis! (*lac.*) biada zwyciężonym!

vale (*lac.*) bądź zdrów

van (*ang.*) duży samochód osobowy

varia (*lac.*) różne rzeczy, różnorodności

variétés [*czyt.* wariete] (*fr.*) teatr wystawiający widowiska składające się z popisów akrobatycznych, tańców, śpiewów

VAT (skrót od: Value Added Tax) (*ang.*) *ekon.* podatek dodawany do cen towarów i usług

vaticinium (*lac.* proroctwo) *lit.* utwór poetycki mający postać przepowiedni, proroctwa związanego z przyszłością świata lub jakiegoś narodu, charakteryzujący się podniosłym, patetycznym stylem oraz tajemniczym, wieloznacznym sposobem obrazowania

VBA (skrót od: Visual Basic For Applications) (*ang.*) *infor.* język makrodefinicji umożliwiający rozbudowę **aplikacji**

VBScript (*ang.*) *infor.* uproszczona wersja języka Visual Basic, przeznaczona do pisania **skryptów**

vel (*lac.*) albo, czyli

veni, vidi, Deus vicit (*lac.*) Przybyłem, zobaczyłem, Bóg zwyciężył – słowa wypowiedziane przez cesarza Karola V

veni, vidi, vici (*lac.*) Przybyłem, zobaczyłem, zwyciężyłem – słowa wypowiedziane przez Juliusza Cezara

verba visibilia (*łac. dosł. widzialne słowa*) litery, fragmenty napisów, tekstów występujące w obrazach malarskich, umieszczane na ramach, banderolach lub bezpośrednio na tle dzieła plastycznego

verbum (*łac.*) *językozn.* czasownik

verbum nobile (*łac.*) słowo honoru (słowo szlachecka)

verso (*łac. verso folio* – odwróciwszy kartkę) odwrotna strona zapisanej karty, posiadająca parzysty numer

VESA (skrót od: Video Electronic Standards Association) (*ang.*) *infor.* standardy **kart graficznych** oraz **monitorów**, ustalone przez producentów

VGA (skrót od: Video Graphics Array) (*ang.*) *infor.* standardowy sterownik do kart graficznych

VHS (skrót od: Video Home System) (*ang.*) sposób produkcji kaset z zapisem audio-wizualnym

viagra (*ang.*) lekarstwo przeciwko impotencji

vibrato (*wł. muz.*) falowanie dźwięku pojawiające się w głosie śpiewaka lub w instrumencie

vice versa (*łac.*) na odwrót, odwrotnie

Vietcong (*wiet. Việt Nam Cộng Sản* – Wietnamski Komunistyczny partyzanci wietnamscy należą do komunistycznego Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu)

vilanella (*fr. villanelle*) *lit.* wierszowany gatunek literacki obecny w poezji francuskiej, posiadający cechy sielanki, popularny przede wszystkim od XV do XVII wieku

VIP (skrót od: Very Important Person) ważna, znana i ceniona osoba, ciesząca się autorytetem

virelai (*fr.*) *lit.* starofrancuska pieśń liryczna o charakterze tanecznym, zawierająca różnorodne układy rymów i zmienny rytm, szczególnie popularna w czasach od XIII do XV wieku

Virtuti Militari (*łac.*) „za męstwo wojenne” – odznaczenie wojenne w postaci orderu, ustanowione przez Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1792 r., będące najwyższym polskim odznaczeniem wojskowym

vis-à-vis [*czyt. wizawi*] (*fr.*) naprzeciw

vivat! (*łac.*) niech żyje!

vivente rege (*łac. dosł. za życia króla*) wybór nowego króla jeszcze za życia jego poprzednika

Volapük (*niem.*) sztuczny język międzynarodowy, utworzony przez niemieckiego księdza J. M. Scheyera w drugiej połowie XIX wieku, zawierający elementy łaciny oraz języków: niemieckiego, francuskiego i angielskiego, nie zyskał jednak dużej popularności z powodu znacznego stopnia trudności i licznych zawłości

Voodoo (*ang.*) *infor.* nazwa handlowa popularnego **akceleratora 3D**

voucher (*ang.*) dowód księgowy, dokument, kwit będący dowodem dokonania określonych operacji księgowych

vox populi (*łac.*) głos ludu

VRML (skrót od: Virtual Reality Modeling Language) (*ang.*) *infor.* język modelowania rzeczywistości wirtualnej, umożliwiający opisywanie obiektów i animacji

VSOP (skrót od: Very Superior Old Pale) (*ang.*) napis umieszczany na etykietkach brandy, oznaczający wysoką jakość zawartości butelki

W

wachmistrz (*niem.* Wachtmeister) podoficer kawalerii od XVIII wieku do czasów II wojny światowej

wachta (*niem.* Wachta)

1. część załogi pełniąca w określonym czasie służbę na statku
2. czas, w którym część załogi pełni służbę na statku

wademekum (*lac.* vade me cum – chodź ze mną) poradnik, przewodnik, książka zawierająca podstawowe informacje z jakiejś dziedziny

wadera (*bialorus.* wadyra – wilczyca) samica wilka, wilczyca

wadium (*lac.* vadium) kaucja wpłacana jako poręczenie spełnienia warunków umowy

wagabunda (*lac.* vagabundus – wędrowny) podróżnik, włóczęga, obieżyświat

wagant (*lac.* vagans, vagantis – wędrujący) aktor należący do wędrownej grupy średniowiecznej

wagary (*lac.* vagari – włóczyć się)

1. ucieczka ucznia z zajęć lekcyjnych
2. samowolna i nieuzasadniona nieobecność w szkole

waginalny (*lac.* vagina – pochwa) dotyczący pochwy

wajdelota (*niem.* Waidler – określenie wróźbity pruskiego) śpiewak litewski, pełniący też niskie funkcje kapłańskie

wakat (*lac.* vacat – jest wolne, puste)

1. wolny, nieobsadzony etat w jakimś miejscu pracy

2. niezadrukowana strona książki

wakuometr (*lac.* vacus – próżny, *gr.* metrein – mierzyć) urządzenie wykorzystywane do mierzenia ciśnienia niższego niż ciśnienie atmosferyczne; próżniomierz

wakuum (*lac.* vacuum) *fiz.* próżnia

walc (*niem.* Waltz)

1. taniec towarzyski w umiarkowanym tempie
2. muzyka do tego tańca

waleta (od *lac.* vale – bądź zdrow) *lit.* wierszowany utwór występujący przede wszystkim w literaturze staropolskiej, poruszający temat emocji i refleksji związanych z pożegnaniem, rozstaniem z bliską osobą

walkie-talkie [*czyt.* łoki-toki] (*ang.* walk – chodzić, talk – mówić) rodzaj krótkofalówki, przyrząd służący do komunikacji na odległość

walkmen [*czyt.* łokmen] (*ang.*) mały magnetofon wyposażony w słuchawki

walkower (*ang.* walk – chodzić, over – ponad) *sport.* zwycięstwo zawodnika lub drużyny spowodowane niestawieniem się przeciwnika na miejsce zawodów

walonki (*ros.* walenki) duże, ciepłe buty, popularne na terenach Rosji

walor (*lac.* valor)

1. wartość, zaleta
2. *ekon.* akcja, papier wartościowy

waloryzacja (*fr.* valorisation)

1. dopasowanie wysokości pensji, rent i emerytur związane ze zmianą systemu pieniężnego
2. przywrócenie wartości akcjom, pieniądzom, kredytom itp., które straciły ją w wyniku **inflacji**

waltornia (*niem.* Waldhorn) *muz.* dęty, blaszany instrument muzyczny

waluta (*wł.* valuta)

1. *ekon.* jednostka pieniężna danego państwa
2. zagraniczne środki płatnicze
3. system pieniężny związany z będącymi aktualnie w obiegu środkami finansowymi

wałach (*ukr.*) *zool.* wykastrowany ogier

wamp (*ang.* vamp) kobieta demoniczna, prowokująca, wyzywająca, uwodząca i niszcząca mężczyzn

wampir (*serb.-chorw.* vampir)

1. duch zmarłej osoby, powracający po śmierci na ziemię, wrażliwy na światło słoneczne, wysysający krew ludzką – występujący w dawnych podaniach i legendach
2. *zool.* wampiry – rodzaj nietoperzy, które żywią się krwią ptaków i ssaków
3. *przen.* człowiek wykorzystujący innych, krwiopijca
4. *przen., pot.* seryjny morderca

WAN (skrót od: Wide Area Network) (*ang.*) *infor.* rozbudowana sieć komputerowa, obejmująca obszar większy niż lokalna sieć **LAN**

wandal (*lac.* Vandali – Wandale – nazwa plemienia germańskiego) człowiek niszczący z premedytacją powszechny dobytek kulturalny i społeczny

WAP (skrót od: Wireless Application Protocol) (*ang.*) *infor.* standard **aplikacji** i protokołów umożliwiający użytkownikom telefonów komórkowych korzystanie z **Internetu**

wapory (*lac.* vapor – para wodna) *daw.* opary, wyziewy

wariabilizm (*lac.* variabilis – zmienny) *filoz.* nurt głoszący zmienność i relatywność; heraklityzm

wariacja (*lac.* variatio – odmiana)

1. przeróbka, przekształcenie
2. *pot.* obłąd, szaleństwo
3. wariacje muzyczne – modyfikacje tematu muzycznego w obrębie jednego utworu

wariant (*lac.* varians, variantis – zmieniający się)

1. inna wersja, odmiana
2. inne, nowe opracowanie motywu, tematu

warrant (*ang.* pełnomocnictwo) *ekon.* dowód wydany przez skład towarowy, potwierdzający złożenie w tym miejscu towaru

wasal (*fr.* vassal) *hist.* poddany zobowiązany do wierności seniorowi, od którego otrzymał lenno; lennik

wataha (*ukr.*)

1. *daw.* uzbrojony oddział lub banda przestępców
2. stado wilków lub dzików

watażka (*ukr.*)

1. przywódca uzbrojonej bandy
2. *hist.* przywódca Kozaków ukraińskich

watergate [*czyt.* łotergejt] (*ang.*)

1. **afera W.** – skandal polityczny, mający miejsce w Stanach Zjednoczonych Ameryki w 1972 r., związany z założeniem podsłuchu w siedzibie partii demokratycznej
2. *przen.* wielki skandal polityczny, afera

waterpolo [*czyt.* łoterpolo] (*ang.*) *sport.* piłka wodna, której mecz rozgrywa się w basenie

waterproof [*czyt.* łoterpruf] (*ang.* water – woda, proof – próba)

1. nieprzemakalny